Het document uit de loden koker (1951)

In maart 1951 werd bij een verbouwing, achter een afgebroken muur, de **Eerste Steen** van de lucifersfabriek aan de Ceresstraat teruggevonden — de steen die Jannetje Maria van Capellen zelf had gelegd na de fabrieksbrand van 1871, met haar naam erin gebeiteld. Op **19 december 1951**, precies tachtig jaar na die eerste plaatsing, werd de steen feestelijk teruggeplaatst in de gerestaureerde gevel. Achter de steen legde men een **loden koker** neer, met daarin een document waarin iemand van de fabriek — **H.J.A. Schmitz**, assistent-bedrijfsleider — in november 1951 de geschiedenis van de fabriek had opgetekend.

In **2004** sloot brouwerij **InBev** de fabriek aan de Ceresstraat; alleen een nieuw hoofdkantoor bleef er gevestigd. Tussen **2005 en 2007** werden de bedrijfspanden gesloopt, waaronder ook het gebouw van de voormalige lucifersfabriek. **Jan Laurijssen**, destijds werkzaam bij de brouwerij, zorgde ervoor dat de eerste steen en de loden koker niet verloren gingen: hij liet ze overbrengen naar het **Lucifer Museum Levant** in Prinsenbeek. Toen dat museum enkele jaren later de deuren sloot, werd de collectie grotendeels verkocht aan een Engelse verzamelaar. Een Nederlandse lucifersverzamelaar wist de steen en de koker echter in Nederland te houden; ze maken sinds die tijd deel uit van zijn privécollectie. Een afschrift van het document uit de koker is inmiddels overgedragen aan het **Stadsarchief Breda**.

1. Twee data kloppen niet. Het document noemt "18 Augustus 1870" als datum waarop Henri Sprengers de fabriek verkocht aan Jeannetje van Capellen en Aart Cornelis Hoogendijk. Uit de originele notariële akte blijkt dat deze verkoop plaatsvond op **14 augustus 1871** — een jaar later dan hier vermeld. Ook de eerdere aankoop door Sprengers zelf wordt hier gedateerd op 25 februari 1870, terwijl dat 23 februari 1870 moet zijn.

2. Aart Cornelis Hoogendijk was geen "broeder" of "zwager". Het document noemt hem tweemaal de broer van Willem Hoogendijk, respectievelijk de zwager van Jeannetje van Capellen. Uit de familiegenealogie — inmiddels ook rechtstreeks bevestigd door een nazaat van de familie — blijkt dat Aart Cornelis **de eigen zoon** van Willem en Jeannetje was.

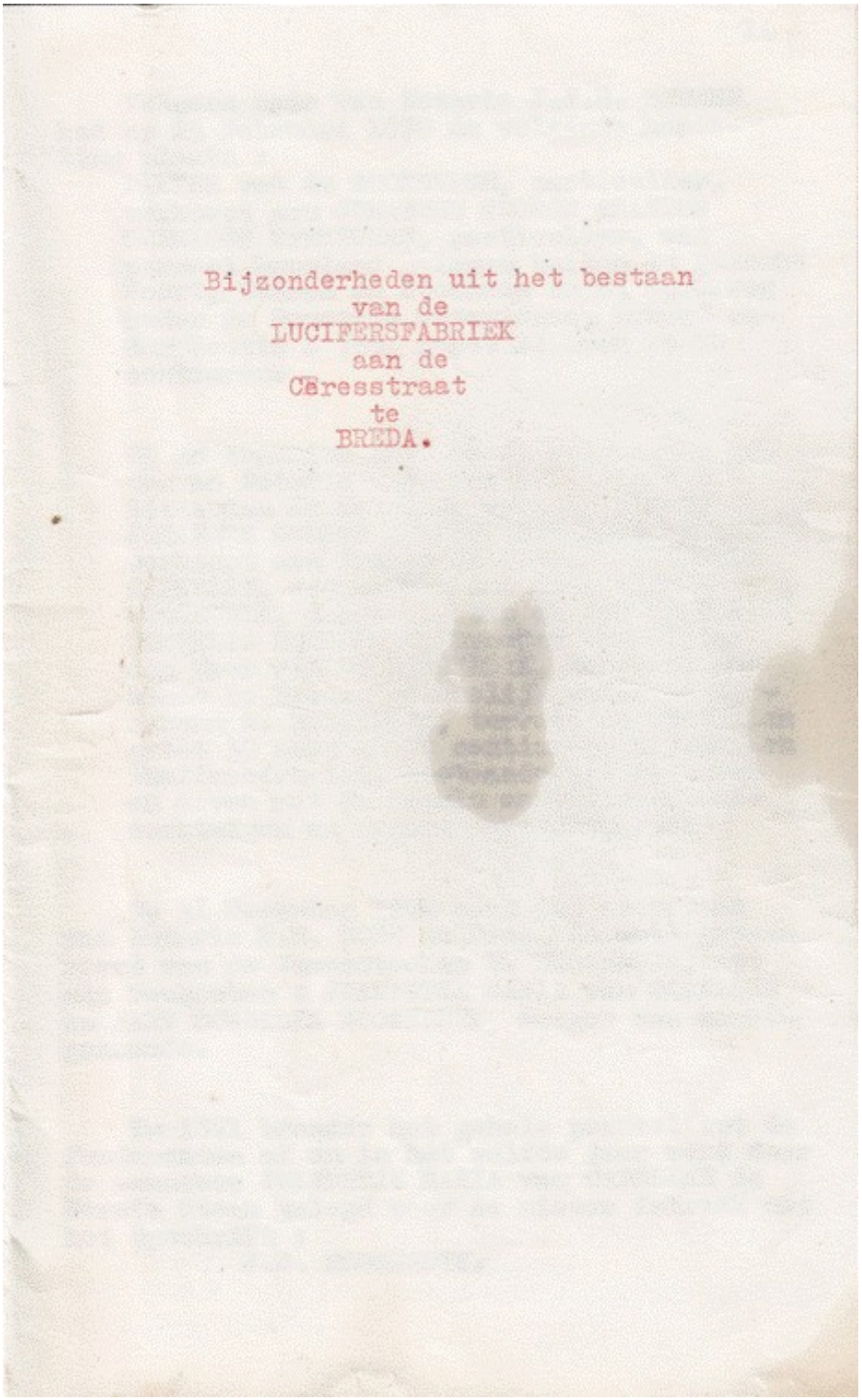
Bijzonderheden uit het bestaan
van de
LUCIFERSFABRIEK
aan de
Cëresstraat
te
BREDA.

Voorpagina van het originele document (foto)

Volgens acte van Notaris J.J.H. HOUBEN had op 25 Februari 1870 de volgende handeling plaats :
PIETER van de GOORBERGH, particulier, verkoopt aan JOHANNES GEORGE AMANDUS HENRICUS SPRENGERS, particulier, een perceel bouwland gelegen buiten de Bossche Poort, tussen de Steenweg en de Spoorweg onder de Gemeente Teteringen, bekend onder Sectie D 759, groot 13 aren en 70 centiaren.

Op 18 Augustus 1870 heeft volgens de acte van Notaris A.C. van WYNGAARDEN te Rotterdam de volgende verkoop plaats :
JOHANNES GEORGE AMANDUS HENRICUS SPRENGERS verkoopt aan Vrouwe JEANNETJE MARIA van CAPELLEN, weduwe van den Heer WILLEM HOOGENDYK, zonder beroep en den Heer AART CORNELIS HOOGENDYK, broeder van wijlen den Heer WILLEM HOOGENDYK, koopman, wonende te Breda, gezamelijk onder de firmanaam W. HOOGENDYK, terrein en opstallen groot 30 aren en 90 centiaren, zijnde een lucifersfabriek, bestaande uit gebouwen en erven met de daarin aanwezige stoomwerktuigen en andere gereedschappen.

Op 31 December 1870 werd ten overstaan van Notaris K.H. BODE te Breda de acte gepasseerd van de Vennootschap W. HOOGENDYK, met als vennooten : JEANNETJE MARIA van CAPELLEN en AART CORNELIS HOOGENDYK, zwager van eerstgenoemde.

In 1871 brandde het gehele perceel tot de fundamenten af en in het zelfde jaar werd door de vennoote JEANNETJE MARIA van CAPELLEN de Eerste Steen gelegd voor de nieuwe fabriek met het opschrift :
J.M. HOOGENDYK.

Pagina 1 van het originele document (foto)

In 1873 trad AART CORNELIS HOOGENDYK uit de vennootschap, zodat deze toen werd ontbonden.

Op 7 Januari 1885 verkoopt de Firma W. HOOGENDIJK, zijnde Vrouwe JEANNETJE MARIA van CAPELLEN en haar zoon WITTE HOOGENDYK, de fabriek, groot 30 aren en 90 centiaren aan den Heer CHARLES JOHANNES LOYENS, van beroep winkelier en wonende te Breda.

Op 7 Januari 1907 heeft ten overstaan van Notaris A.J.A. VERSCHRAGEN te Breda de verkoop plaats door den Heer CHARLES JOHANNES LOYENS, industrieel, wonende te Teteringen van de stoomlucifersfabriek "De Vlinder", gelegen te Teteringen, groot 71 aren en 93 centiaren, aan den Heer LEONARDUS JACOBUS MARIA ERAS, industrieel en den Heer ANDERS PAULSON, ingenieur, beide wonende te Breda, zijnde de enige firmanten en vennooten van de Handelsvennootschap "ERAS & PAULSON" te Teteringen.

Op 12 Augustus 1920 vond de oprichting plaats van de N.V. VERENIGDE HOLLANDSCHE LUCIFERSFABRIEKEN ten kantore van Notaris J.B.A. DERICKS te Eindhoven.
Aanwezig waren drie partijen, te weten :
1) LEONARDUS JACOBUS MARIA ERAS, als enig beheerend Vennoot van de Vennootschap "ERAS & PAULSON" te Teteringen, fabriek "De Vlinder".
2) JULES MARIA HENRI KEUNEN, Directeur en JOHANNES LUDOVICUS WYERS, gedelegeerd Commissaris van de NEDERLANDSCHE LUCIFERSFABRIEK te Eindhoven.
3) HERMAN JAQUES JULES DE PAUW-GERLINGS en NICOLAAS OCTAAF JAN DE PAUW-GERLINGS, beiden handelende als Directeur der N.V. TETERINGSCHE STOOMLUCIFERSFABRIEK voorheen DYKERMAN & CO te Teteringen.
Doel dezer N.V. is het vervaardigen van veiligheidslucifers.

Pagina 2 van het originele document (foto)

In Maart 1951 werd bij verbouwing, op de plaats waar van 1871 tot 1922 het kantoor der Lucifersfabriek had gestaan, de Eerste Steen achter een afgebroken muur teruggevonden.
Op deze steen stond het volgende vermeld:

DE EERSTE STEEN GELEGD
DOOR
J.M. HOOGENDYK

Na de restauratie van de gevel aan de Ceresstraat is op 19 December 1951, dus 80 jaar later, deze steen wederom geplaatst en wel door Ir WITTE HOOGENDYK, wonende te Amsterdam, kleinzoon van JEANNETJE MARIA HOOGENDYK, geb. van CAPELLEN.
Bij deze kleine plechtigheid waren tevens aanwezig :
D.A. HOOGENDYK eveneens als kleinzoon en wonende te Amsterdam.
Ir P.M.D. OLSSON, Directeur der N.V. en
Ir H.P.C. de PAUW-GERLINGS, bedrijfsleider der fabriek te Breda.

De data 1871 en 1951 zijn ter herinnering aan dit feit bijgehakt.

Een loden koker met dit relaas is achter de steen neergelegd.

Gegevens verzameld en opgetekend te Breda, November 1951.

H.J.A. Schmitz
Ass. bedr.l.

Pagina 3 van het originele document (foto)